
Resmi ve Özel Genel Lise Öğrencilerinin Ailelerinden, Arkadaşlarından ve Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri Açısından Kendini Kabul Düzeylerinin İncelenmesi*

Investigation of Public and Private High School Students' Self-Acceptance Levels According to Perceived Social Support Levels From Family, Friends and Teachers

Y. Dilek AKIN**

Yard.Doç.Dr. Esra CEYHAN***

Öz: Bu çalışmada, resmi ve özel genel lise öğrencilerinin aileden, arkadaştan ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek düzeylerine göre kendini kabul düzeylerinin farklılık gösterip, göstermediği incelenmiştir. Araştırma, 973 lise öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Kendini Kabul Envanteri Lise Formu ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ile toplanılan verilerin analizinde, Faktöriyel Varyans Analizi uygulanmıştır. F istatistiği önemli bulunduğu Tukey HSD testi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; özel genel lise öğrencilerinin kendini kabul düzeyleri resmi genel lise öğrencilerinin kendini kabul düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca, resmi ve özel genel lise öğrencilerinin, aileden, arkadaştan ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek düzeyleri yüksek olanların, düşük olanlara göre kendini kabul düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar sözcükler: Özel lise öğrencisi, resmi lise öğrencisi, kendini kabul, algılanan sosyal destek

Abstract: In this research, it was investigated whether public and private high school students' self-acceptance levels vary according to perceived social support levels from family, friends and teachers. This study was carried out with 973 high school students. Data collected by Self Acceptance Inventory high school form and Perceived Social Support Scale were analyzed by means of Factorial Analysis of Variance. When F-statistics were found to be significant, Tukey HSD was used. According to the findings, self acceptance levels of private high school students were significantly higher than those from public high school students. Moreover, it was found that self acceptance levels of both private and public high school students with higher levels of perceived social support levels from family, friends and teachers were significantly higher than that of those whose perceived social support from family, friends and teachers were low.

Key words: Private high school student, public high school student, self-acceptance, perceived social support.

* Bu çalışma, Yard. Doç.Dr. Esra Ceyhan danışmanlığında Y.Dilek Akın tarafından gerçekleştirilen "Resmi ve Özel Genel Lise Öğrencilerinin Kendini Kabul Düzeylerinin İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinin bir bölümünden hazırlanmıştır.

** Psikolojik Danışman, Yıldırım Beyazıt İlköğretim Okulu, Altındağ, Ankara
Elektronik posta: ydakin2003@hotmail.com

*** Yard.Doç.Dr., Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü
26470 Eskişehir, Tel: 0-222-3350580/1226 Elektronik posta: eceyhan@anadolu.edu.tr

1. GİRİŞ

Bilim ve teknolojinin hızla gelişmesi ile birlikte yaşanan değişim süreci, toplumsal yaşam ve özellikle de kişiler arası ilişkilerde yeni anlayışları beraberinde getirmektedir. Şehirleşme ve kent kültürünün giderek hakim olması, bireylerin gereksinimlerini farklılaştırmakta ve bu gereksinimlerin yeterince karşılanması da çoğu kez mümkün olamamaktadır. Varolduğundan bu yana iletişim ile ilgili sorunları olan insanoğlu, bu değişimin sonucunda belki de en büyük savaşını kendisine karşı, kendini tanımaya ve kendini kabul etmeye karşı vermektedir. İçinde yaşadığı topluma uyum sağlamaya çalışan bir bireyin her şeyden önce kendisiyle uyumlu ve barışık olması beklenmektedir. Bireyin uyumu yakalayabilmesi, sağlıklı bir psikolojik gelişim gösterebilmesi, kendisi hakkında olumlu düşünebilmesi, kendini daha gerçekçi bir şekilde değerlendirebilmesiyle ve kendini kabulüyle mümkündür (Kılıçcı, 1988).

Normallik ve normal dışılık kavramlarının ayırımında insancı-varoluşçu yaklaşımlar kendini kabul ya da kendini kabul etmeyişi, diğer önemli ölçütler yanında, en belirgin nitelik olarak ele almaktadır. Kendini kabul (self- acceptance); bireyin tüm yeterli ve yetersiz yanlarını gerçeğe uygun bir biçimde değerlendirebilmesini, yetersiz ve sınırlı yanlarını da kişiliğinin bir parçası olarak kabul etmesini sağlayan normal ve sağlıklı bir benlik tutumudur (Kılıçcı, 1981). Bireylerde kendini kabul duygularının oluşmasında ise yaşadıkları sosyal çevrenin özellikleri önem kazanmaktadır. Zira, birey hem kendisiyle hem de çevresiyle sürekli etkileşim halindedir. Bu etkileşim süreci içerisinde olay ve durumlar karşısında gösterdiği davranışlara çevresinden değişik tepkiler almakta ve bu tepkiler sonucu kendisini keşfetmeye, tanımaya başlamaktadır. Birey kendisini tanıdıkça olumlu, olumsuz, güçlü, zayıf yönlerinin farkına varmakta; dolayısıyla bireyin ideal benliği, gerçek benliğine doğru yaklaşmaktadır. İdeal benlik ile gerçek benlik arasındaki farkın azalması ise, bireyde “sağlıklı kendini kabulün” oluştuğunu göstermektedir. Bu nedenle, bireyler kendilerini ortaya koyabildikleri, başkaları tarafından da kabul görebildikleri, sevildiklerini ve bağlandıklarını hissettikleri bir ortama, gruba veya ikili ilişkilere ihtiyaç duyarlar (Bacanlı, 1999; Kılıçcı, 1985). Bu bağlamda ortaya çıkan kavram ise sosyal destektir.

Sosyal destek (social support), aile, arkadaş, sosyal temasın sayısı ve sıklığı gibi stresin olumsuz etkilerinden bireyi koruyan mekanizmaları da içeren sosyal ilişkilerin farklı yönlerini tanımlayan genel bir kavram olarak tanımlanmaktadır (McElroy, 1997). Bireyin ailesi, akrabaları, arkadaşları, komşuları, ideolojik, dinsel veya etnik gruplar ile bireyin içinde yaşadığı toplum bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturmaktadır. Sosyal destek, bireylerle saygı, bilgi, sosyal arkadaşlık ve araçsal destek olmak üzere farklı şekillerde yardım sağlamaktadır (Cohen ve Wills, 1985; Yıldırım, 1997). Sonuçta, bireyin sosyal destek sistemini oluşturan kişi ve gruplarla olan ilişkilerinin niteliğinin, bireyin kendini kabul etmesinde önemli rol oynadığı ifade edilebilir.

Yaşam dönemleri içerisinde ergenlik, bireyin benliğine dönük duygularının en çok değiştiği; bununla birlikte, sağlıklı bir kişilik gelişimi için kendini kabul edebilmenin önem kazandığı ve bu karmaşa içinde sosyal desteğe yoğun olarak ihtiyaç duyulan bir dönemdir (Erden ve Akman, 1995). Bu nedenle, ergenlik psikolojisinde kendini kabul ve sosyal desteğin iki önemli boyutu oluşturduğu ifade edilebilir.

Ergenlik döneminde başarılması gereken gelişim ödevlerinin, gerçekleştirilmesi amaçlanan ideallerin ve yaşanan kaygıların; ergenlerin benliklerini tanımları ve kabul etmeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Ergenlerin, fırtınalı ve benlik karmaşalarının sıkça yaşan-

diği bu dönemi sosyal destek kaynaklarını kullanarak daha uyumlu ve sağlıklı geçirebilecekleri ve bir bireyin yaşam dönemleri içinde en fazla ergenlik döneminde sosyal desteğe ihtiyaç duyduğu ifade edilebilir. Ayrıca, alınan sosyal desteğin ergenin kendini kabulünü de kolaylaştıracağı ve hızlandıracağı düşünülmektedir. Sonuçta, sosyal destek ve kendini kabulün bireyin ruh sağlığı açısından birbirlerini destekleyici iki kavram olduğu söylenebilir.

Literatürde ergenler üzerinde yapılmış kendini kabul ile ilgili bir çok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalarda ergenlerin kişisel, sosyal ve ailesel özellikleri ile kendini kabul düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir (Akten, 1999; Gümüş, 2000; Hacısalıhoğlu, 1998; İşmen, 1993; Karaduman, 1997; Karahan, 1996; Kandemir, 1991; Kasser, ve Ryan, 1995; Legg, 1981; Öz, 1999; Temuge, 1987). Ancak, ergenlerin kendini kabul düzeyini, sosyal destek düzeyi bakımından inceleyen araştırmalara rastlanamamıştır. Bununla birlikte, sosyal desteğin, ruh sağlığının ölçütleri olan benlik saygısı, stres, depresyon, sosyal uyum, yalnızlık kavramları ile ilişkisinin incelendiği araştırmaların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalarda, algılanan yüksek sosyal desteğin bireylerin stres, depresyon, kaygı düzeylerinin düşmesinde; benlik saygısı ve uyum düzeylerinin ise yükselmesinde önemli rol oynadığı görülmüştür (Banaz, 1992; Elmacı, 2001; Gürkan, 1998; Sim, 2000).

Sosyal çevre ergenin gelişiminde, amaçlarına ulaşmasında önemli rol oynamaktadır. Ergenin okul yaşantıları ise zamanının büyük bir kısmını paylaştığı sosyal çevreyi oluşturmaktadır. Bu sosyal çevrede okul ortamı, arkadaşlar, öğretmenler vardır. Bütün bunlar bireyin kişiliğinin şekillenmesinde rol oynayabilmektedir (Kılıççı, 1992). Bu bağlamda devam edilen okulun türü, niteliği, çevresi, bireyin kendini kabul duygularını da etkiliyor olabilir. Öğrenim görülen okul türünün bireyin kendini kabul, kendini gerçekleştirme, benlik kavramı düzeyinde ve benlik algısında farklılaşma yarattığını gösteren araştırma bulguları bulunmaktadır (Güven, 1994; Karaduman, 1997; Karahan, 1996; Pufal-Struzik, 1998; Şahin ve Güvenç, 1996).

Geleceğin yetişkinlerini oluşturacak olan bugünkü ergenlerin kendini kabul düzeylerinin ve yaşam sorunlarıyla başa çıkmalarında yardımcı olacak olan sosyal destek düzeylerinin öğrenim gördükleri okul türü açısından incelenmesi, öğrencilerin kendilerini doğru ve gerçekçi değerlendirmelerini sağlayarak kendini kabullerini ve böylece topluma uyumlarını kolaylaştıracaktır. Bu nedenlerle, bu araştırmada, resmi ve özel genel lise öğrencilerinin aileden, arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal destek düzeylerinin kendini kabul düzeylerini önemli bir biçimde farklılaştırıp farklılaşmamağının incelenmesi amaçlanmaktadır.

2. YÖNTEM

Araştırma, ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiş olup, yöneme ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

2.1. Örneklem

Araştırmanın örneklemini, Eskişehir il merkezindeki 13 resmi genel lise ile 5 özel genel liseyi temsil edecek şekilde seçkisiz olarak belirlenen 3 resmi genel lise ve 2 özel genel liseye devam eden öğrencilerden oluşturulmuştur.

Örnekleme alınan okullarda öğrenim gören 4666 öğrenciden, 973'ü araştırmaya katılmıştır. Ancak, veri toplama aracındaki eksik bilgiler nedeniyle 897 resmi ve özel genel lise öğrencisinin verileri üzerinde istatistiksel işlemler yapılmıştır. Bu sayı, Eskişehir ilindeki resmi ve özel genel liselerde 2003-2004 öğretim yılında öğrenim gören öğrencilerin % 6.6'sını oluşturmaktadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1 Kendini Kabul Envanteri Lise Formu (KKE-L)

Kendini Kabul Envanteri, bireylerin benliklerine karşı geliştirdikleri öznel tutumları hakkında bilgi edinmek amacıyla, Kılıççı (1980) tarafından geliştirilmiştir. Envanterin lise öğrencilerine yönelik olan formu ise Temüğe tarafından (1987) geliştirilmiştir. Bu ölçek yine aynı soruları ve ölçütleri kapsamaktadır. Envanterin orijinal formundan ayrılan önemli yanı sadece ergenlik çağının gelişim görevleri yönünden henüz başarılmamış davranış ve tutumlarla ilgili olan 10 maddenin çıkartılmış olmasıdır. Bu nedenle envanterin bu formu 116 soruluk olup daha yalın bir cevap kağıdıyla kullanılmaktadır (Kılıççı, 1988).

KKE-L formundan "Genel Kendini Kabul", "Sağlıklı Kendini Kabul" ve "Çarpık Kendini Kabul" puanları elde edilebilmektedir (Temüğe, 1987). Bu araştırmada sağlıklı kendini kabul puanı kullanılmıştır. Lise sınıflarından elde edilen kendini kabul puanları ortalamaları arasında bazı önemli farkların bulunduğu saptanmış, o nedenle de lisenin her üç sınıfı için ayrı birer yüzdeler norm göstergesi hesaplanmış ve ham puanlara göre bir yorum tablosu hazırlanmıştır. Lise 2. sınıfta okuyan öğrencilerin sağlıklı kendini kabul puan ortalamasının lise 1. ve 3. sınıfların ortalamasından farklı olmadığı ama lise 1. ve 3. sınıflar arasındaki ortalama farklarının 0,05 düzeyinde anlamlı olduğu saptandığı için her sınıf için yorumlamada kullanılacak farklı değerler kullanma gereği duyulmuştur (Kılıççı, 1988).

Kendini Kabul Envanteri Lise Formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Temüğe (1987) tarafından yapılmıştır. Envanterin orijinal formuyla ilgili yapı geçerliği aynen korunmuştur. Fakat 20 kişilik bir uzman grubu tarafından ergenlik çağının gelişim görevleri göz önünde bulundurularak bu ölçüt ve soruların lise öğrencileri için geçerli olup olmayacağı incelenmiştir. Böylece, 10 ölçüt çıkartılarak 116 soruya indirilen KKE-L formunun istatistiksel yönden geçerliği hakkında da kesin bir kanıya varılmıştır. Bunun için envanterin, ruh sağlığı kliniklerine başvuran 16 kız 14 erkek öğrenciden elde edilen puanların ortalaması, liselerin 1, 2 ve 3. sınıflarında okuyan 140 öğrencinin ortalamasıyla karşılaştırılmıştır. Sonuçta, ruh sağlığı yönünden daha iyi koşullarda olması beklenen lise grubu öğrencilerinin kendini kabul düzeyi, klinik grubunun kendini kabul düzeyinden daha yüksek çıkmış ve bu fark 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Böylece KKE-L formunun yapı geçerliği kadar ölçüt geçerliğinin de yeterli düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Güvenirlik çalışmaları kapsamında, envanterin lise 1., 2. ve 3. sınıflarında okuyan toplam 114 öğrenciye iki hafta arayla uygulanması sonucunda elde edilen güvenilirlik katsayısı 0,74 olarak bulunmuştur. Ayrıca lise 1. sınıflar için korelasyon katsayısı 0,79, lise 2. sınıflar için korelasyon katsayısı 0,69, lise 3. sınıflar için korelasyon katsayısı 0,69 olarak bulunmuştur. Tüm grup için elde edilen korelasyon katsayısının envanterin orijinal formundan elde edilen 0,91 güvenilirlik katsayısından düşük oluşu, ölçeğin bünyesindeki zayıflıktan çok ergenlik çağındaki gençlerin, kendini kabul ile ilgili niteliklerin kişinin kendisi tarafından algıla-

nişında henüz kararlılığa ulaşmamış olduğu biçiminde yorumlanmış olup, 0,74 güvenilirlik katsayısı bu grup için yeterli sayılmıştır (Temuge, 1987).

2.2.2 Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ)

Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ), bireyin ailesinden, akraba, arkadaş ve öğretmeninden, kurum ve kuruluşlarıyla içinde yaşadığı toplumdan elde ettiği sosyal destek düzeyini belirlemek amacıyla Yıldırım (1997) tarafından geliştirilmiştir. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nde istatistiksel yollarla sınanmış, beş alt ölçekten ve tüm alt ölçekler için ortak 26 durum cümlesinden oluşmaktadır. Ölçeği cevaplandırın her birey her durum cümlesine beş alt ölçek boyutunun her biri açısından ayrı ayrı tepkide bulunmaktadır. Tepkiler üçlü derecelendirme biçiminde verilmektedir. Her alt ölçek için alınabilecek puan 26 ile 78 arasında değişmektedir. Puanın yüksekliği o bireyin sosyal destek düzeyinin yüksekliği anlamına gelmektedir (Yıldırım, 1997). Bu araştırmada da beş alt ölçekten üçü olan öğretmen, aile, arkadaş alt ölçekleri kullanılmış olup; toplum ve akraba alt ölçekleri kullanılmamıştır.

ASDÖ'nün geçerlik çalışmaları Yıldırım (1997) tarafından yapılmıştır. Benzer ölçekler geçerliği kapsamında, Ankara Gazi Çiftliği Lisesi 1. sınıf öğrencileri arasından seçkisiz olarak alınan 115 öğrenciye ASDÖ ile birlikte Harter'ın geliştirdiği "Çocuklar ve Gençler İçin Sosyal Destek Ölçeği" verilmiş; her iki ölçeğin toplam puanları ile alt ölçeklerine ilişkin puanlar arasındaki korelasyon Pearson Korelasyon Katsayısı yolu ile bulunmuştur. İki ölçeğin toplam puanları arasında 0,69 korelasyon bulunmuştur. Yine, aile ile ana baba alt ölçekleri arasında 0,55; arkadaş ile sınıf arkadaşı arasında 0,56 ve öğretmen alt ölçekleri arasında ise 0,78 korelasyon katsayıları elde edilmiştir. Akraba ve toplum desteği alt ölçeklerini, alt ölçekler düzeyinde karşılaştırmak mümkün olmamıştır. Ancak, toplam puanlar arasındaki korelasyonlar bu konuda fikir verebilir. Ayrıca, ASDÖ'nün toplam puanı ile alt ölçeklerden elde edilen puanlar arasında da yüksek korelasyonlar bulunmuştur. Bu bulgular ve genel olarak iki ölçek arasında 0,69 korelasyon ASDÖ'nün geçerliliğinin işareti olarak kabul edilebilir. Ayrıca, ASDÖ'ye ilişkin yapılan faktör analizi sonuçlarının her alt ölçek düzeyinde ve birinci boyutta yüksek çıkmış olması ve Cronbach alfa ile hesaplanan ölçeğin tümüne ilişkin güvenilirlik katsayısının yüksek çıkması, ölçek maddelerinin ölçmek istediği özelliği ölçtüğünü, yani ölçeğin homojen olduğunu göstermektedir. Bu özellikleriyle, ölçeğin yapı geçerliğine sahip olduğu da söylenebilir.

ASDÖ, likert tipi ölçek olması nedeniyle ölçeğin tümüne ve alt ölçeklerine ilişkin güvenilirlik çalışması Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı yolu ile yapılmıştır. ASDÖ güvenilirlik çalışması için, Ankara Gazi Çiftliği Lisesi 1. sınıf öğrencileri arasından seçkisiz olarak alınan 115 öğrenciden elde edilen puanlar kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, alfa güvenilirlik katsayısı ölçeğin tümü için 0,93; aile alt ölçeği için 0,79, akraba alt ölçeği için 0,76, arkadaş alt ölçeği için 0,74, öğretmen alt ölçeği için 0,75 ve toplum için 0,80 olarak bulunmuştur. Elde edilen güvenilirlik katsayıları ölçeğin güvenle kullanılabilirliğini göstermektedir (Yıldırım, 1997).

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada veriler, örnekleme alınan resmi ve özel genel liselerde uygulamanın yapılacağı gün ve ders saatlerinde derste hazır bulunan öğrencilerden elde edilmiştir. Uygulama,

2003-2004 Eğitim-Öğretim Yılında Kasım ayında gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında öğrencilerin aileden, arkadaştan ve öğretmenden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin kendini kabul düzeylerini farklılaştırıp farklılaştrmadığının belirlenmesi amaçlandığından yüksek ve düşük olmak üzere üç gruplar oluşturulmuştur. Bunun için de aşağıda belirtilen işlemler gerçekleştirilmiştir.

Örneklemdaki öğrencileri sosyal destek düzeylerinin her bir alt ölçek düzeyleri açısından yüksek ve düşük olmak üzere iki farklı gruba ayırmak için, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin her bir alt ölçeğe ilişkin puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Aileden algılanan sosyal destek açısından yapılan hesaplamaya göre, örneklemin aileden algılanan sosyal destek düzeyi aritmetik ortalaması 65,62; standart sapması 22,54 olarak bulunmuştur. Örneklemin aritmetik ortalamasından yarım standart sapma (11,27) aşağısındaki puan (54,35) ve yukarısındaki puan (76,89) arasında kalan 593 öğrenci analiz dışı bırakılmıştır. Böylece, örneklemdaki lise öğrencilerinden 176'sı "aileden algılanan sosyal destek düzeyi düşük" grubu ve 128'i "aileden algılanan sosyal destek düzeyi yüksek" grubu oluşturmuştur. İstatistiksel analizler ise toplam 304 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Arkadaştan algılanan sosyal destek açısından yapılan hesaplamaya göre, örneklemin arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyi aritmetik ortalaması 63,69 ve standart sapması 20,48 olarak bulunmuştur. Örneklemin aritmetik ortalamasından (63,69), yarım standart sapma (10,24) aşağısındaki puan (53,45) ve yukarısındaki puan (73,43) arasında kalan 609 öğrenci analiz dışı bırakılmıştır. Böylece, örneklemdaki lise öğrencilerinden 135'i "arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyi düşük" grubu ve 153'ü "arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyi yüksek" grubu oluşturmuştur. İstatistiksel analizler ise toplam 288 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Öğretmenden algılanan sosyal destek açısından yapılan hesaplamaya göre, örneklemin öğretmenden algılanan sosyal destek düzeyi aritmetik ortalaması 54,75 ve standart sapması 21,96 olarak bulunmuştur. Örneklemin aritmetik ortalamasından (54,75), yarım standart sapma (10,98) aşağısındaki puan (43,77) ve yukarısındaki puan (65,74) arasında kalan 535 öğrenci analiz dışı bırakılmıştır. Böylece, örneklemdaki lise öğrencilerinden 167'si "öğretmenden algılanan sosyal destek düzeyi düşük" grubu ve 195'i "öğretmenden algılanan sosyal destek düzeyi yüksek" grubu oluşturmuştur. İstatistiksel analizler ise toplam 362 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir.

2.4 Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada veri toplama araçları ile elde edilen bilgilerin çözümlemesi, SPSS for Windows paket programı kullanılarak bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir. Resmi ve özel genel lise öğrencilerinin kendini kabul puanlarının -52 ile 103 arasında dağılması nedeniyle, istatistiksel işlemlerin yapılabilmesi için her bir öğrencinin kendini kabul puanı, T puanına dönüştürülerek, analizlerde standartlaştırılmış T puanları kullanılmıştır. Resmi ve özel genel lise öğrencilerinin, kendini kabul düzeylerinin sosyal destek düzeyleri açısından incelenmesi amacıyla, kendini kabul düzeyine ilişkin elde edilen ortalamalar arasındaki farkların önemli olup olmadığı iki değişkenli seçkisiz gruplar deseninde Faktöriyel Varyans Analizi uygulanarak belirlenmiştir. Varyans analizi sonuçlarının önemli bulunduğu durumlarda bu etkinin hangi ortalamalar arasındaki farklardan kaynaklandığını saptamak

amacıyla Tukey-HSD testi uygulanmıştır. Tüm istatistiksel çözümler için anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alınmış ve bunun üzerinde olanlar ayrıca belirtilmiştir.

3. BULGULAR

Araştırmada elde edilen bulgulara ilişkin ulaşılan sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

3.1 Aileden Algılanan Sosyal Destek Düzeyine Göre Kendini Kabul Düzeyine İlişkin Bulgular

Resmi ve özel genel lise öğrencilerinin kendini kabul düzeylerinin aileden algılanan sosyal destek düzeyine göre değişiklik gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik olarak gruplara ilişkin elde edilen puanların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Resmi ve Özel Genel Lise Öğrencilerinin Aileden Algılanan Sosyal Destek Düzeyine Göre Kendini Kabul Puanlarına İlişkin Ortalamalar ve Standart Sapmalar

Okul Türü	Resmi Genel Lise			Özel Genel Lise			Toplam		
	n	\bar{x}	s	n	\bar{x}	s	n	\bar{x}	s
Aileden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi									
Düşük	98	44,03	9,99	78	42,28	9,98	176	43,26	9,99
Yüksek	52	53,50	8,47	76	57,11	7,76	128	55,65	8,22
Toplam	150	47,31	10,48	154	49,60	11,62	304	48,47	11,11

Tablo 1’de aileden algılanan sosyal destek düzeyi yüksek olan öğrencilerin kendini kabul puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Okul türü açısından bakıldığında, özel genel liseye devam eden ve aileden algıladığı sosyal destek düzeyi yüksek olan grubun kendini kabul puanlarının en yüksek olduğu, en düşük kendini kabul puanının ise aileden algıladığı sosyal destek düzeyi düşük özel genel lise öğrencilerinin oluşturduğu gruba ait olduğu görülmektedir.

Grupların ortalamaları arasında gözlenen farkların istatistiksel yönden anlamlılığını belirlemek amacıyla verilere, 2 (okul türü: resmi genel lise-özel genel lise) X 2 (aileden algılanan sosyal destek düzeyi: düşük-yüksek) faktörlü desene uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Resmi ve Özel Genel Lise Öğrencilerinin Aileden Algılanan Sosyal Destek Düzeyine Göre Kendini Kabul Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Sonuç
A (Okul Türü)	395,54	1	395,54	4,65	Önemli p<0,032
B (Aileden Algılanan Sosyal Destek)	10993,24	1	10993,24	129,25	Önemli p< 0,000
AxB (Okul Türü X Aileden Algılanan Sosyal Destek)	519,65	1	519,65	6,11	Önemli P<0,014
Hata	25516,75	300	85,056		
Toplam	37425,17	303			

Tablo 2’de okul türü değişkeninin kendini kabul puanları üzerinde önemli bir temel etkiye sahip olduğu görülmektedir. Gruplara ilişkin ortalama tablosu (Tablo 1) incelendiğinde bu önemli farklılığın özel genel lise öğrencileri lehine olduğu görülmektedir. Tablo 2’de “aileden algılanan sosyal destek düzeyi” değişkeninin de kendini kabul puanları üzerinde önemli bir temel etkiye sahip olduğu görülmektedir. Gruplara ilişkin ortalama tablosu (Tablo1) incelendiğinde bu önemli farklılığın aileden algıladıkları sosyal destek düzeyi yüksek olanlar lehine olduğu görülmektedir.

Aynı şekilde Tablo 2’den okul türünün resmi ya da özel genel lise olma durumu ile aileden algılanan sosyal destek düzeyinin düşük yada yüksek olma durumu arasındaki etkileşime ilişkin F değerinin (p<0,014) de anlamlı olduğu bulunmuştur. Okul türü ve aileden algılanan sosyal destek düzeyi arasında önemli bulunan etkileşimin hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Tukey-HSD testi yapılmıştır. Sonuçta, özel genel liseye devam eden aileden algıladıkları sosyal destek düzeyi yüksek olan grubun kendini kabul puan ortalamaları (\bar{x} =57,11) ile resmi genel liseye devam eden aileden algıladıkları sosyal destek düzeyi düşük olan grubun kendini kabul puan ortalamaları (\bar{x} =44,04), özel genel liseye devam eden aileden algılanan sosyal destek düzeyi düşük grubun kendini kabul puan ortalamaları (\bar{x} =42,28), resmi genel liseye devam eden aileden algılanan sosyal destek düzeyi yüksek olan grubun kendini kabul puan ortalamaları (\bar{x} =53,50) arasındaki farklar 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur (sırasıyla Tukey HSD değerleri 13,08 ve 11,22).

3.2 Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek Düzeyine Göre Kendini Kabul Düzeyine İlişkin Bulgular

Resmi ve özel genel lise öğrencilerinin kendini kabul düzeylerinin arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyine göre değişiklik gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik olarak gruplara ilişkin elde edilen puanların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Resmi ve Özel Genel Lise Öğrencilerinin Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek Düzeyine Göre Kendini Kabul Puanlarına İlişkin Ortalamalar ve Standart Sapmalar

Okul Türü	Resmi Genel Lise			Özel Genel Lise			Toplam		
	n	\bar{x}	s	n	\bar{x}	s	n	\bar{x}	s
Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek Düzeyi									
Düşük	109	45,33	10,14	58	44,21	9,52	167	44,94	9,92
Yüksek	88	53,85	7,69	107	56,49	8,01	195	55,30	7,96
Toplam	197	49,14	10,05	165	52,17	10,37	362	50,52	10,29

Tablo 3’de arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyi yüksek olan öğrencilerin kendini kabul puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Okul türü açısından bakıldığında, özel genel liseye devam eden ve arkadaştan algıladığı sosyal destek düzeyi yüksek olan grubun kendini kabul puan ortalamasının en yüksek olduğu, en düşük kendini kabul puan ortalamasının ise arkadaştan algıladığı sosyal destek düzeyi düşük, özel genel liseye devam eden öğrencilerin oluşturduğu gruba ait olduğu görülmektedir.

Grupların ortalamaları arasında gözlenen farkların istatistiksel yönden anlamlılığını belirlemek amacıyla verilere, 2 (okul türü: resmi genel lise-özel genel lise) X 2 (arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyi: düşük-yüksek) faktörlü desene uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4’de okul türü değişkeninin kendini kabul puanları üzerinde önemli bir temel etkiye sahip olduğu görülmektedir. Gruplara ilişkin ortalama tablosu (Tablo 3) incelendiğinde bu önemli farklılığın özel genel lise öğrencileri lehine olduğu görülmektedir. Tablo 4’de “arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyi” değişkeninin kendini kabul puanları üzerinde önemli bir temel etkiye sahip olduğu görülmektedir. Gruplara ilişkin ortalama tablosu (Tablo 3) incelendiğinde bu önemli farklılığın arkadaştan algıladıkları sosyal desteğin yüksek düzeyde olan grup lehine olduğu görülmektedir.

Aynı şekilde Tablo 4’de, okul türünün resmi ya da özel genel resmi genel olma durumu ile arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyinin düşük ya da yüksek olma durumu arasındaki etkileşime ilişkin F değeri ($p < 0,014$) de anlamlı bulunmuştur. Okul türü ve arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyi arasında önemli bulunan etkileşimin hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Tukey-HSD testi yapılmıştır. Sonuçta, özel genel liseye devam eden arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyi yüksek olan grubun kendini kabul pu-

an ortalamaları ($\bar{x}=56,49$) ile resmi genel liseye devam eden arkadaşta algılanan sosyal destek düzeyi düşük olan grubun kendini kabul puan ortalamaları ($\bar{x}=45,33$); özel genel liseye devam eden arkadaşta algılanan sosyal destek düzeyi düşük grubun kendini kabul puan ortalamaları ($\bar{x}=44,21$), resmi genel liseye devam eden arkadaşta algılanan sosyal destek düzeyi yüksek olan grubun kendini kabul puan ortalamaları ($\bar{x}=53,85$) arasındaki farklar 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur (sırasıyla Tukey HSD değerleri, 11,16 ve 9,64).

Tablo 4. Resmi ve Özel Genel Lise Öğrencilerinin Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek Düzeyine Göre Kendini Kabul Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Sonuç
A (Okul Türü)	828,19	1	828,19	10,51	Önemli p<0,001
B (Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek)	8906,52	1	8906,52	112,99	Önemli p< 0,000
AxB (Okul Türü X Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek)	298,46	1	298,46	3,79	Önemli P<0,052
Hata	962241,54	358	78,83		
Toplam	38252,63	361			

3.3 Öğretmenlerden Algılanan Sosyal Destek Düzeyine Göre Kendini Kabul Düzeyine İlişkin Bulgular

Resmi ve özel genel lise öğrencilerinin kendini kabul düzeylerinin öğretmenlerden algılanan sosyal destek düzeyine göre değişiklik gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik olarak gruplara ilişkin elde edilen puanların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Resmi ve Özel Genel Lise Öğrencilerinin Öğretmen Den Algılanan Sosyal Destek Düzeyine Göre Kendini Kabul Puanlarına İlişkin Ortalamalar ve Standart Sapmalar

Okul Türü	Resmi Genel Lise			Özel Genel Lise			Toplam		
	n	\bar{x}	s	n	\bar{x}	s	n	\bar{x}	s
Öğretmen Den Algılanan Sosyal Destek Düzeyi									
Düşük	86	47,98	8,46	49	47,10	10,76	135	47,66	9,33
Yüksek	70	53,85	8,49	83	57,64	6,70	153	55,91	7,78
Toplam	156	50,61	8,94	132	53,72	9,83	288	52,04	9,47

Tablo 5’de öğretmen den algılanan sosyal destek düzeyi yüksek olan öğrencilerin kendini kabul puan ortalamalarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Okul türü açısından bakıldığında, özel genel liseye devam eden ve öğretmen den algıladığı sosyal destek düzeyi yüksek olan grubun kendini kabul puan ortalamasının en yüksek olduğu, en düşük kendini kabul puan ortalamasının ise öğretmen den algıladığı sosyal destek düzeyi düşük ve özel genel liseye devam eden öğrencilerin oluşturduğu gruba ait olduğu görülmektedir.

Grupların ortalamaları arasında gözlenen farkların istatistiksel yönden anlamlılığını belirlemek amacıyla verilere, 2 (okul türü: resmi genel lise-özel genel lise) X 2 (öğretmen den algılanan sosyal destek düzeyi: düşük-yüksek) faktörlü desene uygun varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6’da okul türü değişkeninin kendini kabul puanları üzerinde önemli bir temel etkiye sahip olduğu görülmektedir. Gruplara ilişkin ortalama tablosu (Tablo 5) incelendiğinde bu önemli farklılığın özel genel lise öğrencileri lehine olduğu görülmektedir. Tablo 6’da “öğretmen den algılanan sosyal destek düzeyi” değişkeninin kendini kabul puanları üzerinde önemli bir temel etkiye sahip olduğu görülmektedir. Gruplara ilişkin ortalama tablosu (Tablo 5) incelendiğinde bu önemli farklılığın öğretmen den algıladıkları sosyal desteğin yüksek düzeyde olan grup lehine olduğu görülmektedir.

Aynı şekilde Tablo 6’da, okul türünün resmi genel yada özel genel olma durumu ile aileden algılanan sosyal destek düzeyinin düşük yada yüksek olma durumu arasındaki etkileşime ilişkin F değeri ($p < 0,023$) de anlamlı bulunmuştur. Okul türü ve öğretmen den algılanan sosyal destek düzeyi arasında önemli bulunan etkileşimin hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Tukey-HSD testi yapılmıştır. Sonuçta, özel genel liseye devam eden ve öğretmen den algılanan sosyal destek düzeyi yüksek olan grubun kendini kabul puan ortalamaları ($\bar{x} = 57,64$) ile resmi genel liseye devam eden ve öğretmen den algılanan sosyal destek düzeyi yüksek olan grubun kendini kabul puan ortalamaları ($\bar{x} = 53,85$); özel genel liseye devam eden ve öğretmen den algılanan sosyal destek düzeyi düşük olan grubun kendini kabul puan ortalamaları ($\bar{x} = 47,10$), resmi genel liseye devam eden ve öğretmen den algılanan sosyal destek düzeyi yüksek olan grubun kendini kabul puan ortalama-

ları ($\bar{x}=53,85$) ile özel genel liseye devam eden ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek düzeyi yüksek olan grubun kendini kabul puan ortalamaları ($\bar{x}=57,64$) resmi genel liseye devam eden ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek düzeyi düşük olan grubun kendini kabul puan ortalamaları ($\bar{x}=47,98$) arasındaki farklar önemli düzeyde bulunmuştur (sırasıyla, Tukey HSD değerleri, 9,67, 6,75 ve 3,79).

Tablo 6. Resmi ve Özel Genel Lise Öğrencilerinin Öğretmenlerden Algılanan Sosyal Destek Düzeyine Göre Kendini Kabul Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Sonuç
A (Okul Türü)	694,67	1	694,67	9,72	Önemli p<0,002
B (Öğretmenlerden Algılanan Sosyal Destek)	4383,53	1	4383,53	61,34	Önemli p< 0,000
AxB (Okul Türü X Öğretmenlerden Algılanan Sosyal Destek)	374,30	1	374,30	5,24	Önemli P< 0,023
Hata	20295,77	284	71,46		
Toplam	25748,27	287			

4. TARTIŞMA

Araştırmada, özel genel lise öğrencilerinin resmi genel lise öğrencilerine göre kendini kabul düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuca dayalı olarak lise öğrencilerinin devam ettikleri okul türüne göre daha avantajlı eğitim olanaklarına sahip olanlar lehine kendini kabul düzeylerinin farklılaştığı söylenilebilir. Karahan'ın (1996) Anadolu liselerine devam eden öğrencilerin kendini kabul düzeylerinin mesleki eğitim veren liselere devam eden öğrencilerinden daha yüksek olduğu; Güven'in (1994) meslek liselerine devam eden öğrencilerin benlik kavramı düzeylerinin genel lise öğrencilerinin benlik kavramı düzeylerine göre daha yüksek olduğu; Şahin ve Güvenç'in (1996) İmam Hatip liselerine devam eden öğrencilerin resmi genel lise öğrencilerine göre daha olumlu benlik algısı geliştirdikleri ilişkin bulguları, bu araştırmanın bulgularını destekleyici niteliktedir. Bunun-

la birlikte, Yalçın'ın (2000) meslek lisesi ve resmi genel liseye devam eden öğrencilerin kendini gerçekleştirme düzeyleri arasında okul türü değişkenine göre bir farklılık olmadığı bulgusu ise bu araştırmanın bulguları ile tutarsızlık göstermektedir.

Özel genel lise öğrencilerinin kendini kabul düzeylerinin resmi genel lise öğrencilerine göre daha yüksek olduğuna ilişkin bu bulgu, özel genel lise öğrencilerinin sahip oldukları sosyo-ekonomik ve kültürel imkanlar açısından daha avantajlı olmaları ile açıklanabilir. Bu durumun, ergenlik döneminde akran grubunda kendini kabul ettirebilmeyi kolaylaştıracağı dikkate alındığında, kendini kabulü olumlu yönde etkileyebileceği ifade edilebilir. Ayrıca, özel genel liselerde öğrenci sayısının resmi genel liselere göre daha az olması, öğrencilerin kendilerini kanıtlayabilecekleri, ortaya koyabilecekleri ortamların olmasını sağlamakta ve bireysel gelişimlerinin takip edilebilmesini kolaylaştırmakta ve böylece öğrencilerin kendilerini tanımları desteklenmektedir. Aynı zamanda, öğrencilerin ilgi ve yetenek alanlarını tanımlarına, akran grubu içinde kabul edilme duygularını yaşamalarına imkan verebilecek olan sosyal ve kültürel faaliyetlerin, özel genel liselerde daha fazla gerçekleştiriliyor olmasının da, öğrencilerin kendini kabul duygularını olumlu yönde etkileyebileceği söylenebilir.

Araştırmada, ailesinden algıladığı sosyal destek düzeyi yüksek olan öğrencilerin kendini kabul düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Literatürde, aile yanında yaşamının sosyal destek düzeyini arttırdığını (Çakır, 1993; Elmacı, 2000; Erim, 2001), aile yapısının bütünlüğünü korumasının algılanan sosyal desteği arttırdığını (Elmacı, 2001; Özen, 1998) aileden algılanan yüksek sosyal destek düzeyinin benlik saygısı düzeyini yükselttiğini (Çakır, 1993; Du Bois, 2002; Erim, 2001; McNicholas, 2002; Taysi, 2000), aileden algılanan sosyal destek ile stres, anksiyete, depresyon, uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin negatif yönlü olduğunu (Banaz, 1992; Bayram, 1999; Çakır, 1993; Du Bois, 2002; Erim, 2001; Gürkan, 1998; Güngör, 1996; Mahon ve Yarcheski, 2002; Okalan, 1990; Okanlı, 1999; Sim, 2000; Tüzün, 1997; Wentzel, 1998), başarılı kimlik statüsünde olan öğrencilerin ailelerini destekleyici algıladıklarını (Uzman, 2002; Ünlü, 2001) ortaya koyan araştırma bulguları bulunmaktadır. Görüldüğü gibi, literatürdeki ilgili araştırma bulguları da bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Sonuç olarak, aile içi iletişimin paylaşım, sevgi ve ilgiye dayalı olmasının, anne- babanın ergenin bağımsızlaşma çabalarına gösterdikleri saygının ve yaptıkları rehberliğin, ergenin bu karmaşalı dönemde yaşadığı sorunlara karşı hoşgörülü yaklaşımın, kabul edici ve destekleyici tutumlarının, ergenin benlik gelişimine ve kendini kabul ediş sürecine önemli katkılar sağladığı ifade edilebilir.

Araştırmada, arkadaşından algıladığı sosyal destek düzeyi yüksek olan öğrencilerin kendini kabul düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Literatürde, arkadaşından algılanan yüksek sosyal destek düzeyinin benlik saygısı düzeyini yükselttiğini (Çakır, 1993; Du Bois, 2002; Taysi, 2000), arkadaşından algılanan sosyal destek ile stres, anksiyete, depresyon, uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin negatif yönlü olduğunu (Banaz, 1992; Bayram, 1999; Çakır, 1993; Du Bois, 2002; Erim, 2001; Gürkan, 1998; Güngör, 1996; Jou ve Fukada, 1995; Liu, 2002; Mahon ve Yarcheski, 2002; Okalan, 1990; Okanlı, 1999; Sorias, 1990; Tüzün, 1997; Wentzel, 1998) başarılı kimlik statüsünde olan öğrencilerin arkadaşlarını destekleyici algıladıklarını (Uzman, 2002; Ünlü, 2001) ortaya koyan araştırma bulguları bulunmaktadır. Bu araştırmanın bulguları, literatürdeki bu araştırma bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Sonuç olarak, arkadaşından algılanan sosyal desteğin, arkadaş beğenisi ve desteğini kazanmanın, bir arkadaş grubuna ait olduğunu hissetmenin, aynı cinsle veya karşı cinsle kurulan dostluk ilişkilerinin ergenin kendini değerli hissetmesini ve grup ortamında ken-

dini arkadaşlarıyla karşılaştırmasına olanak sağladığı için kendi özelliklerini daha iyi tanımasını sağlayarak kendini kabulü kolaylaştırdığı söylenebilir. Özellikle ergenlik döneminde arkadaşlığın birey için önem kazandığı düşünülürse, olumlu, dürüst, şeffaf arkadaşlık ilişkilerinin başkalarını kabul ve kendini kabul sürecini hızlandırabileceği ifade edilebilir.

Araştırmada, öğretmenden algıladığı sosyal destek düzeyi yüksek olan öğrencilerin kendini kabul düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç, literatürdeki, öğretmenden algılanan sosyal destek düzeyi ile ego kimlik statülerinden bağımlı kimlik ve kimlik arayışı statüsü arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu (Ünlü, 2001) ve öğretmenin tutumunu ilgisiz algılayan öğrencilerin daha olumsuz benlik kavramı geliştirdiklerini (Güven, 1994) ortaya koyan araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Aynı şekilde; Jou ve Fukada'nın (1995) Çinli üniversite öğrencilerinin öğretim elemanlarından sosyal destek sağlamlarının onların uyum düzeylerini yükselttiği bulgusunu da desteklemektedir. Okul ortamında öğretmenleriyle daha çok tartışma yaşayan antisosyal davranışlara sahip ergenlerin sosyal destek düzeylerinin de düşük bulunması (Sim, 2000) ile bu araştırmanın bulguları kısmen tutarlıdır. Ayrıca, öğretmenden algılanan sosyal desteğin; öğrencinin sınıf ortamında tek ve eşsiz olduğunu hissetmesini sağladığını ve sorumluluk alma motivasyonunu artırdığını (Wentzel, 1998), akademik başarıyı yükselttiğini (Yıldırım, 2000) ortaya koyan bulguları kısmen desteklemektedir. Sonuç olarak, öğretmenden algılanan sosyal desteğin kendini kabul düzeyini yükselttiğine ilişkin araştırma bulgusu; demokratik, empatik, ilgili, öğrencilerin bireyselleşmelerine olanak veren, anlaşıldığını ve kabul edildiğini gösteren destekleyici öğretmen tutumlarının, öğrencinin içgörü kazanarak kendini keşfetmesini kolaylaştırarak, kendini kabulünü olumlu etkilediği ile açıklanabilir. Aynı zamanda, özel genel liseye devam eden öğretmenlerinden yüksek düzeyde sosyal destek algılayan öğrencilerin kendini kabul düzeylerinin, resmi genel liseye devam eden öğretmenlerinden yüksek düzeyde sosyal destek algılayanlara göre daha yüksek bulunması, özel okullardaki öğretmenlerin destek ve ilgisinin, öğrencilerin kendini kabullerini geliştirmede daha fazla katkısı olduğunu akla getirmektedir.

Lise dönemindeki öğrencilerin psiko-sosyal gelişimlerinde, devam edilen okulun daha da önem kazandığı görülmektedir. Özel okul öğrencilerinin, sahip olduğu maddi olanakların daha fazla olmasının yanı sıra, özel okullarda, sınıflarda öğrenci sayılarının daha az, sosyal etkinlik çalışmalarının daha çok olması, öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimlerinin bireysel olarak takip edilmesi ve öğrencilerle yakından ilgilenilmesini sağlamaktadır. Bu durum, öğrencilerin kendilerini ortaya koyabilecekleri ortamların oluşmasına, kendilerini, ilgi ve yetenek alanlarını daha iyi tanımalarına, arkadaş ve öğretmenleriyle daha etkili ve olumlu zaman geçirebilmelerine olanak sağlayarak kendini kabul duygusunu da artırabilmektedir. Bu nedenle özellikle lise döneminde okul seçimi ailelerin ve ergenlerin birlikte yaptıkları özenli ve bilinçli bir seçim olmalıdır. Gerek resmi, gerekse özel okul yönetici ve öğretmenleri, okul ve eğitim ortamının, okul içi ilişkilerin öğrencilerin kendini kabul duygularının gelişimini olumlu etkileyebilecek şekilde, gelişimsel ve psiko-sosyal gereksinimlerini dikkate alarak yeni düzenlemelere gidebilmelidirler.

Ergenlerin kendini kabullerinde aileleri, öğretmenleri ve arkadaşları ile kurdukları ilişkilerin niteliğinin ve onlardan sağladıkları sosyal desteğin de etkili olduğu görülmektedir. Bu amaçla anne- baba, öğretmen- ergen iletişimine yönelik eğitici seminer ve konferans gibi etkinliklerin düzenlenmesi sağlanmalıdır. Aynı zamanda, öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerini düzenleyecek, iletişim becerileri kazandırmada etkili olabilecek grup rehberliği ya da grupta psikolojik danışma oturumlarının düzenlenmesinin önem ve gerekliliği ortaya çık-

maktadır. Bununla beraber, arkadaşlık ilişkilerini güçlendirecek, paylaşımları arttırabilecek etkinlikler de düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- Akten, N. (1999).** Süper Lise Öğrencilerinin Kendini Kabul Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Bacanlı, H. (1999).** *Sosyal Beceri Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Banaz, M. (1992).** Lise Öğrencilerinde Sosyal Destek Kaynakları Ve Stres İle Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Bayram, D. (1999).** Bir Grup Gençte Ruhsal Belirti İle Sosyal Destek İlişkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Cohen, S. ve Wills, T. A. (1985).** Stress social support and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*. 98, 310- 357.
- Çakır, Y. (1993).** 12-22 Yaş Grubundaki Gençlerde Çok Yönlü Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Güvenilirlik Ve Geçerlilik Araştırması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- DuBois, D.L., Burk- Braxton, C., Swenson, L.P., Tevendale, H.D., Lockerd, E.M., Moran, B.L. (2002).** Getting by with a little help from self and others: self-esteem and social support as resources during early adolescence. *Developmental Psychology*. 38(5), 822- 840.
- Elmacı, F. (2001).** Parçalanmış ve Bütünlüğünü Koruyan Aileye Sahip Ergenlerin Depresyon Ve Uyum Düzeylerinde Sosyal Desteğin Rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi.
- Erden, M. ve Akman, Y. (1995).** *Eğitim Psikolojisi: Gelişim- Öğrenme- Öğretme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Erim, B. (2001).** Yetiştirme Yurtları ve Aileleri Yanında Kalan Ergenlerin Benlik Saygısı, Depresyon ve Yalnızlık Düzeyleri İle Sosyal Destek Sistemleri Açısından Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.

- Gümüş, T. (2000).** Kendini Kabul Düzeyleri Farklı Genel Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Saldırganlık Düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Güngör, D. (1996).** Üniversite Öğrencilerinin Arkadaş Ve Aileleriyle İlişkileri: Sosyal Destek, Doyum ve Yalnızlık. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi.
- Gürkan, A. (1998).** Okul Çağı Çocuğu Davranış Sorunları İle Annelerin Anksiyete Düzeyleri ve Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi.
- Güven, A. (1994).** Farklı Öğretim Programları İzleyen Öğrencilerde Algılanan Ana- Baba, Öğretmen Tutumlarının Benlik Kavramına Etkisi. VIII. Ulusal Psikoloji Kongresi. Türk Psikoloji Derneği Yayınları.149- 164.
- Hacısalihoğlu, N. (1998).** Ankara İli Yuva/ Yetiştirme Yurtlarında Yaşayan Lise Öğrencilerinin Kendini Kabul Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- İşmen, E. (1993).** Duygusal İstismarın Liseli Ergenlerin Kendini Kabul Düzeyine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Jou, Y. H. ve Fukada, H. (1995).** Effects of social support on adjusment of chine students in japan. *Journal Of Social Psychology.* 135, 39- 47.
- Kandemir, F. (1991).** On Yedi Yaş Grubu Gençlerin Kendini Kabul Düzeylerini Etkileyen Bazı Faktörler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Karaduman, D. (1997).** Ankara Fen Lisesi Öğrencilerinin Kendini Kabul Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Karahan, T. F. (1996).** Lise Ve Dengi Okul Öğrencilerinin Kendini Kabul Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Kasser, T. ve Ryan, R. M. (1995).** The relations of maternal and social environments to late adolescents materialistic. *Developmental Psychology.* 31(6), 907- 915.

- Kılıçcı, Y. (1981).** Üniversite Öğrencilerinin Kendini Kabullerini Etkileyen Bazı Etmeler. Yayınlanmamış Doçentlik Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Kılıçcı, Y. (1985).** Üniversite Öğrencilerinin Kendini Kabul ile İlgili Yaygın Sorunlar. Yayınlanmamış Araştırma Raporu. Hacettepe Üniversitesi.
- Kılıçcı, Y. (1988).** *Kendini Kabul Envanteri Genç Yetişkin Ve Ergen Formları Uygulama Kılavuzu.* Hacettepe Üniversitesi.
- Kılıçcı, Y. (1992).** *Okulda Ruh Sağlığı.* Ankara: Şafak Matbaası.
- Legg, C.D.(1981).** A study of the relationships between psychological variables of self concept, self acceptance and locus of control in children and adolescence. *Dissertation Abstracts International.* 42: 2575-A.
- Liu, Yih-Lan.(2002).**The role of perceived social support and dysfunctional attitudes in predicting taiwanese adolescents depressive tendency. *Adolescence.* 37(148), 823-835.
- Mahon, N. E. ve Yarcheski, A.(2002).** Alternative theories of happiness in early adolescents. *Clinical Nursing Research.* 11(3), 306- 324.
- McElroy, J.(1997).** Loneliness, social support and personality. <http://www.psych.stir.ac.uk/documents/4612/practical4.html>.
- McNicholas, S. L. (2002).** Social support and positive health practices. *Western Journal Of Nursing Research.* 24 (7), 772- 788.
- Okalan, Y. (1990).** Üç Ayrı Grup Üniversite Öğrencisinde Sosyal Destek Ve Ruh Sağlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Okanlı, A. (1999).** Hemşirelik Öğrencilerinin Aile Ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek İle Anksiyete Arasında İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Öz, S. (1999).** Bir Grup Lise Öğrencilerinin Kendini Açma Davranışı İle Kendini Kabul Düzeyi Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

- Özen, D. Ş. (1998).** Eşler Arası Çatışma Ve Boşanmanın Farklı Yaş Ve Cinsiyetteki Çocukların Davranış Ve Uyum Problemleri İle Algıladıkları Sosyal Destek Üzerindeki Rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe üniversitesi.
- Pufal-Struzik, I. (1998).** Self- acceptance and behavior control in creatively gifted young people. *High Ability Studies*. 9(2), 197- 206.
- Sim, H. (2000).** Relationship of daily hassles and social support to depression and antisocial behavior among early adolescent. *Journal Youth And Adolescence*. 29(6), 647- 661.
- Sorias, O.(1990).** Hasta ve sağlıklı öğrencilerde yaşam stresi sosyal destek ve ruhsal hastalık ilişkisinin incelenmesi. *Ege Üniversitesi Psikoloji Seminer Dergisi*. 9, 33- 49.
- Şahin, D. ve Güvenç G. B. (1996).** Ergenlerde aile ve benlik algısı. *Türk Psikoloji Dergisi*.11 (38), 22- 32.
- Taysi, E. (2000).** Benlik Saygısı, Arkadaşlardan ve Aileden Sağlanan Sosyal Destek Üniversite Öğrencileriyle Yapılan Bir Çalışma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Temuge, T.(1987).** Kendini Kabul Envanterinin Lise Öğrencilerine Uyarlanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Tüzün, Z. (1997).** Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Olayları, Depresyon, Sosyal Destek Sistemleri, Yaşama Nedenleri ve İntihar Olasılığı.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi.
- Uzman, E. (2002).** Sosyal Destek Düzeyleri Farklı Üniversite Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Kimlik Statüleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anakara: Hacettepe Üniversitesi.
- Ünlü, H. (2001).** Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Desteğin Ve Ego Kimlik Statülerinin Sosyo-Ekonomik Düzey Ve Cinsiyete Göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Yalçın, A. F. (2000).** Genel Lise ve Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kendini Gerçekleştirme Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

- Yıldırım, İ. (1997).** Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin geliştirilmesi güvenilirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 13, 81-87.
- Yıldırım, İ. (2000).** Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Yalnızlık, Sınav Kaygısı ve Sosyal Destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 18, 167- 176.
- Wentzel, K. R. (1998).** Social relationship and motivation in middle school: the role of parents, teachers and peers. *Journal Of Educational Psychology*. 90(2), 202- 209.

